

ראשי ערים, כך צריך להילחם בשחיתות המוניציפלית

לראשי הרשויות יש הזדמנות לפתוח דף חדש ולנקות את האורות ■ אין צורך במהפכות, אלא ביישום צעדים מוכחים

18:09 25.11.2018 מאת: שי מדינה

ישראל לא המציאה את השחיתות המוניציפלית. זו תופעה עולמית רחבת היקף שפוגעת גם בערים מתקדמות, מתוחכמות ועשירות כמו ניו יורק, לונדון, שיקגו ורבות נוספות. הפוטנציאל לשחיתות בערים גדל ככל שהן גדלות והופכות למעין ישויות עצמאיות, שאחראיות על אוכלוסייה שגדלה בקצב מואץ. על פי מחקר של האו"ם, כ-55% מאוכלוסיית העולם חיה בערים כיום, ושיעור זה אף צפוי לצמוח ל-68% עד 2050. האקו־סיסטם העירוני הצומח מעמיד בפני נבחרי הציבור אפשרויות רבות לביצוע מעשי שחיתות, שאכן מתרחשים.

ואולם התרומה הישראלית לשחיתות המוניציפלית מתבטאת בהיקף הבלתי נתפש של התופעה: העבירות נעשות בעשרות רבות של רשויות, בהן ערים מרכזיות, ובהיקפים כספיים עצומים שמגיעים לעתים למאות מיליוני שקלים.

הרשויות המקומיות מופקדות על מתן כלל השירותים המוענקים לאזרחים בישראל, ובהם חינוך, רווחה, בריאות, דת, תרבות ופנאי. אמנם, בתחומים רבים הרשויות המקומיות מונחות על ידי מערכת כללים שנקבעו על ידי השלטון המרכזי ומהוות זרוע ביצועית. עם זאת, במרבית התחומים הרשויות המקומות מחזיקות בסמכויות נרחבות, המשפיעות במישרין על חיי היום-יום של התושבים - לעתים באופן מורגש אף יותר מהשלטון המרכזי. ועדות התכנון והבנייה הן כידוע מוקד מרכזי של השחיתות המוניציפלית בישראל, והן כיכבו ברבות מהשערוריות שנחשפו בשנים האחרונות. אך צריך לשים לב למוקד שחיתות מוניציפלי מסוג אחר, שנזקיו פחות מוכרים וידועים: רשויות מקומיות שבוחרות לבצע חלק מפעילותן דרך תאגידים עירוניים הנמצאים בשליטתן.

התאגידים, שהוקמו במטרה לאפשר לרשות המקומית גמישות ויעילות באספקת שירותים מוניציפליים לאזרח, נמצאים בנקודת המפגש שבין העולם העסקי, שבו ההתנהגות מוכתבת על ידי שיקולים של יעילות ורווח - לבין השירות הציבורי, שבו השיקולים המנחים הם שמירה על האינטרס של הציבור. כך נוצר כר פורה להתנהלות שלא על פי כללי מינהל תקינים, המבוסס על ההנחה כי התנהלות התאגיד העירוני כחברה בע"מ תרחיק את פעילותו מעיניהם של גורמי הבקרה והביקורת ברשות.

לראשי הרשויות שנבחרו עתה, ודאי החדשים בתפקידם, יש הזדמנות לנקות את האורות ולפתוח דף חדש, בתקופה שבה הם נהנים מאשראי ציבורי רב וחופש פעולה גדול יחסית. בתחום זה אין צורך בנסים או במהפכות, אלא ביישום שורה של צעדים מוכחים בתחומי הביקורת, שמסוגלים להאיר את הפינות החשוכות של המינהל הציבורי, להגביר את השקיפות ולמנוע את השחיתות הבאה.

צעד אחד בדרך לשם הוא חיזוק שומרי הסף ברשות המקומית בתחומי הליבה של הרשות, לרבות בתכנון ובנייה ובתאגידים העירוניים; ובכללם היועץ המשפטי, גזבר הרשות ומהנדס הרשות. זאת, באמצעות מתן כלי בקרה כמו הגדרת תפקיד, גיבוש תקינה מינימלית למערך הפיקוח ותיקון מינימלי של המשאבים הנדרשים לביצוע הליך הבקרה.

מהלך נוסף הוא לכלול בתוכנית העבודה של המבקר הפנימי נושאי ביקורת בעלי רמת חשיפה גבוהה לאי־סדרים כספיים ולמעשי שוחד. כמו כן, יש לבדוק נושאים אלו בתדירות

גבוהה יותר מנושאים אחרים. כך לדוגמה, במגזרים אחרים נהוג לערוך ביקורות בנושאים מהותיים בתחומי הפעילות אחת לשנתיים.

הרשויות צריכות גם לערוך ביקורות תהליכיות ותקופתיות תוך הסתייעות בגורמים מקצועיים המתמחים בתחום, הכוללות בחינת תרחישים של אירועים חריגים הרלוונטיים לפעילות הרשות. בנוסף, ראשי הרשויות צריכים ליצור שקיפות בוועדות לתכנון ובנייה, לרבות בוועדות המשנה, וכן להימנע מלכהן בוועדות המשנה. הדרך למינהל תקין סלולה, כל שנדרש הוא לעלות עליה.

הכותב הוא שותף ומנהל מחלקת ביקורת חקירתית בפאהן קנה ניהול בקרה, Grant Thornton Israel